

Propostes per a les polítiques locals de suport a les arts visuals. Entrevista a Óscar Abril Ascaso.

Publicat per [Interacció](#) [1] el 01/12/2020 - 12:00 | Última modificació: 09/04/2026 - 14:10

En el marc del Programa de Formació que s'impulsa des del CERC (Centre d'Estudis i Recursos Culturals de l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona) Óscar Abril Ascaso va presentar el curs: "Propostes per a les polítiques locals de suport a les arts visuals", a l'Espai Claustre celebrat online els dies 11 i 12 de novembre.

Óscar Abril Ascaso és historiador de l'art i gestor cultural, ha sigut co-responsable del simposi CopyFight, responsable d'exposicions de Sónar, de nous formats de la Fàbrica de Creació d'Arts en Viu de L'Estruch de Sabadell i director de La Laboral de Gijón, entre d'altres.

Ens agradaria començar demanant-te un diagnòstic de les arts visuals a l'àrea metropolitana de Barcelona, tenint en compte l'impacte que la Covid ha suposat en aquest àmbit. D'on veníem i quina situació tenim ara mateix?

El que vull comentar en aquest curs són reflexions que no són personals sinó col·legiades amb una vintena de responsables del sector, amb els quals vam fer una diagnosi, una cartografia i un cos proposicional d'actuacions possibles. Això evidentment va ser abans de la Covid. El que et diria al voltant d'aquesta qüestió és que em dóna la sensació que la Covid no ha fet res més que agreujar una situació de la qual ja veníem. Això ha instat a agilitar algunes de les hipòtesis i actuacions que l'estudi recomana d'emprendre. L'arribada d'aquesta pandèmia està resultant devastadora, ho és i ho serà des d'una perspectiva del món del treball, de les condicions materials i de la feina, també en el camp de les arts visuals. Tot i això, hauríem de considerar-la com una oportunitat per fer una revisió estructural i en profunditat de com entenem i com volem que es desplegui el context de les arts visuals en el món contemporani. Això passa per moltes coses, però en sentit general passa per una recerca, un desplegament i una implementació d'una sèrie d'estratègies, accions i protocols de nova institucionalitat cultural. I això apel·la al paper que volem que juguin les arts visuals i els artistes en el context de les societats tardo-capitalistes on som.

Quines haurien de ser les línies a seguir, al teu entendre, per part de les polítiques culturals municipals pel que fa a les arts visuals?

Són diverses i he de dir que es tracta d'hipòtesis. Jo només sóc una veu que ha posat la meua opinió sobre la taula, en base al que diuen les persones que hi treballen, i que ha mediat a través de l'experiència en aquest àmbit. La primera estratègia que caldria posar en valor té a veure amb això mateix que acabo de comentar ara, és a dir les capacitats d'interlocució. Una de les derivades més interessants de l'estudi del 2018, és que vam dedicar un capítol de la recerca a ordenar per número d'interpel·lacions aquelles accions que el sector considerava que s'havien de posar en marxa. I la primera d'elles, sorprenentment, va ser la necessitat d'augmentar els canals d'interlocució transversal entre els nodes de l'ecosistema: entre les administracions, els equipaments de proximitat, els museus, les plataformes independents i els propis actors particulars. Una reclamació que s'està intensificant en els darrers anys, és aquesta necessitat de democratització, de governança, de protocols i de contextos de debat del sector. I hem de continuar aquest camí. Hem de crear taules sectorials que interpel·lin les diferents capes de l'ecosistema i taules temàtiques per abordar de manera col·legiada i conjunta els problemes comuns. Aquesta és la primera estratègia de què, quan preguntes als actors del sector, tothom te'n parla, però després paradoxalment et trobes que falta molt per recórrer en aquest àmbit.

I en relació al que acabes de dir, treballar en xarxa entre municipis, i entre els diversos agents culturals, pot ser l'alternativa?

Ha de ser l'alternativa. Jo crec que aquí hi ha diverses perspectives d'abordatge. Hem de posar les bases per potenciar el diàleg entre les diverses capes de l'ecosistema. Hem de restablir els ponts entre les estructures de base i els grans equipaments de país. Vivim en una situació estranya en què es percep que perdem energia i recursos per aquesta falta de comunicació internodal i transversal entre capes. Per exemple, en el context municipal, no tots els municipis tenen un centre d'art contemporani. Tendim a pensar que un centre d'art és un equipament de país o un equipament regional i que s'han de crear en funció d'aquesta escala. Però tots els municipis tenen equipaments de proximitat amb sales d'exposicions que interpel·len a qüestions estrictament locals. Jo crec que cal un esforç per la itinerància i la circularitat de continguts entre els municipis, amb la mediació dels equipaments de proximitat. Tenim plans de diversos ajuntaments com Barcelona i de l'Hospitalet que s'orienten cap a aquest objectiu, però crec que encara queda molt a fer. En segona instància és urgent tenir una mirada ecosistèmica i estructural del panorama. En aquest país es prenen decisions de manera esbiaixada i particular. Díficilment sortirem del nostre àmbit competencial sinó mirem com es posa en valor allò que fem en base al que fan els sectors del voltant. En aquest sentit ens falta molt per aconseguir, des d'aquesta mirada ecosistèmica i estructural, una més acurada redistribució de les funcions i competències, no només dels equipaments particulars sinó fins i tot dels municipis. Poso un exemple: Sabadell. Un exemple que conec molt bé perquè hi treballa. Sabadell té una tradició i una sèrie d'equipaments molt vinculats a les arts en viu. Potser no només Sabadell ha de treballar en aquests objectius isoladament, sinó que aquest haurien de ser objectiu de país. Estem d'acord que les arts en viu no tenen l'atenció que reben altres llenguatges artístics. I això apel·la de nou a la necessitat de les taules transversals. Una mirada transversal i ecosistemàtica d'un mapa que cal construir de manera conjunta.

Colectivo Starter a l'Estruch de Sabadell.

Has estat comissari de moltes exposicions. Creus que les arts visuals recullen tota la diversitat de tendències existent o, contràriament, es pot dir que predomina un model determinat?

És interessant i complicada aquesta pregunta. Jo aquí diria dues coses. La primera és negar la major. Quina? Crec que nosaltres haurem sentit en més d'una ocasió la necessitat d'obrir-se de les arts visuals. Les arts visuals s'han d'obrir. Si atenem la meva trajectòria personal crec que millor o pitjor, sóc una home renaixentista a la baixa, aquesta vocació transversal no me la pot negar ningú. I personalment advoco per aquesta transversalitat de les arts generals i de les arts visuals en particular. Però, tot negant la major, a mi se m'acudeixen pocs àmbits de les arts més transversals que les arts visuals. En aquest àmbit hi podem trobar de tot, totes les disciplines del saber conflueixen en les arts visuals: la filosofia, la sociologia, l'arquitectura, l'antropologia, la literatura, l'urbanisme, l'activisme social... En aquest sentit crec que potser són les altres disciplines i llenguatges els que haurien de fer un petit esforç en aquesta vocació i necessitat de transversalitat interdisciplinària. Aquesta la deixo caure, tot i que sé que el que dic és polèmic. I en segon lloc he d'entonar un mea culpa. Crec que des del context de les arts visuals durant molts anys hem subestimat des de determinades esferes les arts plàstiques: la pintura, l'escultura i fins i tot les derivades més artesanals de la pràctica artística. I això és un error, que ara s'està reparant. I és des de la constatació d'aquest error on hauríem de trobar línies d'actuació des de l'àmbit de les polítiques culturals regionals o d'estat, i des de la pràctica de les polítiques culturals del municipi. Jo crec que a l'igual que ara una fàbrica de creació com l'Escocesa de Barcelona, des de la direcció de l'Enric Puig, es determina com una fàbrica d'arts analògiques, i crec que ha estat una decisió encertada, en contraposició a altres formes de fàbriques de creació; penso també que Tecla Sala, de l'Hospitalet de Llobregat, un equipament al qual li falta unes dosis de projecció important, però té una trajectòria increïble, crec -deia- que el Tecla Sala hauria de ser el centre d'arts plàstiques contemporànies no només de la regió barcelonina sinó de Catalunya. Té la tradició, l'espai, el context hospitalenc que és molt interessant... Li falten recursos i una nova direcció amb una nova mirada sobre l'equipament. Crec que aquesta reivindicació de les arts plàstiques és necessària, en el context de neo-materialisme i de post-feminisme en què som, el qual reivindica el retorn a la materialitat de les coses. I d'altra banda hem de fer un esforç en el context dels municipis en relació a les arts per al foment de la cultura digital i intentar des de les nostres possibilitats i perspectives digitals reduir la bretxa digital, que és una hipoteca de país.

Productor, artista, comissari, director, activista... Podem dir que has fet tots els papers de l'auca? En quin terreny t'has sentit més còmode?

En cap i en tots. És cert i és així. Des de la perspectiva més personal sóc part de la figura de l'actor cultural a les darreries del XX i començament del XXI, que en el nostre país ha fet particular fortuna, que és la de l'artista-gestor. A mi m'agrada més parlar de producció que no pas de gestió. I per què? Doncs perquè per mi el gestor gestiona allò culturalment donat en funció de les particularitats del territori en el qual opera. Els gestors són bons i necessaris, però hi ha una altra tasca que cursa per una altra latitud que no és la mera gestió, sinó que es la producció. El productor està obligat a produir o ajudar a produir l'emergent, és a dir aquelles derivades disruptives, de dissensió i alternatives que es poden desplegar des d'allò que ja tenim. A mi, si em permeteu aquest exercici d'immodèstia, sempre m'ha agradat veure'm més com a productor que com a gestor. En el meu cas, des de fa molt de temps i de manera particularment intensiva, operant com a actor i productor en el camp de les pràctiques performàtiques, aquest ha estat el meu espai natural sempre. Considero, a més, que les pràctiques performàtiques representen un context especialment ben dotat en aquests primers compassos del segle XXI per interpretar el món on som. El professor John McKenzie deia que el segle XXI seria performatiu, i hi estic molt d'acord. Però també penso que hem de tenir un esperit i una vocació performativa sobre el món on som. Crec que els productors culturals no hem de perdre mai de vista la capacitat innata de la cultura com a fomentadora del coneixement i de la lectura crítica sobre el món que ens envolta. Aquesta condició de la cultura, en aquests moments que ens ha tocat viure, és més necessària que mai.

Com a artista has treballat en l'àmbit de les performances i de la performativitat. Què entens tu per performativitat, tot i que ja ho has contestat una mica, més enllà de la definició canònica formulada en el seu dia per John L. Austin?

El que jo entenc, pobret de mi, poc interès té. Jo només escolto. Però com dèiem abans crec que la performativitat és una variable d'interès des de la qual es pot llegir el món. Això té a veure amb l'emergència d'un nou materialisme i la importància que tenen els estudis postfeministes en el món contemporani en general i en particular en la cultura. I en última instància com a productors culturals i artistes hi ha quelcom que hem de prendre com a dimensió icònica al respecte de qualsevol comportament social, perquè la performativitat t'insta a la consciència que tot allò que diem i fem crea realitat. I això ens fa co-responsables d'allò que som, d'allò que diem i per extensió ens indica que allò que fem crea realitat. Això ens fonamental i va adherit a la nostra pràctica cultural des del lloc on som i actuem. És molt important aquest exercici de co-responsabilitat envers el món que ens ha tocat viure. Personalment crec que vivim moments terribles, però també penso que tenim escoles de pensament, estris, recursos i hipòtesis d'actuació que ens parlen de com podríem reprendre una visió comunitària dels nostres entorns i territoris. Això és fonamental. La cultura o és de base o no serà. La cultura o és de baix cap a amunt, o no serà. I perquè ho sigui crec que és fonamental que procedim a activar i desenvolupar estratègies de redistribució de la governança cultural. I això crec que hauríem de tenir-ho molt clar totes aquelles persones que tenim alguna mena d'autoritat en les administracions, tant si ets director de sectors, de cultura, com si estàs treballant en un equipament de proximitat. Hem de fer el possible per crear les bases per generar una articulació democràtica de les decisions que prenem en el camp de la cultura i després amb una pràctica el més transparent possible. I d'això ens parla el context neomaterialista i postfeminista on som. D'aquesta nova ètica i d'aquesta manera d'entendre'ns conjugada en la primera persona del plural.

Fes-nos cinc cèntims d'ARTefACTe. Podem inscriure'l dins d'aquesta performativitat a què fèiem referència fa un moment?

ARTefACTe neix de dues constatacions. La primera d'elles és que la performativitat és una variable d'interès en el context de les arts contemporànies, no en va fa trenta anys que estem inscrits en allò que s'anomena el gir performatori. Crec que és innegable que hi ha hagut una incorporació en la centralitat de les pràctiques performàtiques en el context de l'ecosistema de les arts visuals en el sentit més ampli. Però jo tinc la impressió que sent com som un país, ni millor ni pitjor, però sí amb tendències culturals avançades, això no s'ha traduït a l'ecosistema artístic. Ens falta molta feina perquè les pràctiques performàtiques, i els estudis de la performativitat, juguin en el taulell al mateix nivell que altres llenguatges artístics. ARTefACTe neix, en primera instància, per desplegar un dispositiu de foment de les pràctiques performàtiques i dels estudis de la performativitat a escala metropolitana i fins i tot regional, de la regió barcelonina en un sentit més ampli. El que succeeix en el marc d'ARTefACTe és que ens adonem que allò que no volem fer és un festival a l'ús. No tenim res en contra dels festivals, jo n'he estat co-responsable d'alguns, com el Zeppelin o el Sònar, m'he mogut en aquest registre de la gestió de festivals, però ara tocaria desplegar altres models de dispositiu culturals. Des d'aquesta hipòtesi vam començar a elaborar la possibilitat que ARTefACTe fos un instrument al servei d'aquesta nova institucionalitzat de què parlava abans. És a dir que ARTefACTe desplegués allò que vol fer, el foment de les arts performàtiques, des d'una perspectiva de nova institucionalitat, és a dir demostrant allò que creiem que s'ha de fer en la pràctica, com a esdeveniment. I això ens porta al fet que ARTefACTe ha passat un programa pilot, en què han col·laborat des del Mnac, Macba, Virreïna, Estruch de Sabadell i TPK de l'Hospitalet, perquè tenim vocació metropolitana. A partir d'aquí s'ha creat una taula de treball transversal i internodal. Quan agafes les entrevistes dels nostres responsables culturals a la més alta escala estic molt d'acord en les hipòtesis que diuen que s'han d'incorporar, al voltant de determinats horitzons de futur, però després això no succeeix de manera necessària. Sempre parlem de cooperació, de col·laboració transversal, però els exemples són rars. ARTefACTe el que vol és propiciar-los i fomentar-los. I de fet en aquest programa pilot hi ha hagut la primera col·laboració a l'entorn d'un eix temàtic, en aquest cas la música d'acció, entre el Mnac, el Macba i la Virreïna. Però no només això. També ha propiciat la col·laboració entre el Mnac i Homesession, que és un espai independent ubicat al mateix districte, Sants-Montjuïc, que el Mnac. Acabem de tancar un primer programa pilot del projecte i si els déus ens somriuen, el 2021 en tindrà lloc una primera edició. Interpel·lem tots els sectors en litigi en aquesta escala de la cultura metropolitana per treballar amb nosaltres en pro d'aquest objectiu.

Si haguessis de resumir les virtuts i defectes de l'actuació de les administracions locals en el camp de les arts visuals què subratllaries?

Virtuts? Jo crec que en els últims anys s'està fent una aposta real, i amb resultats constatables, al voltant d'allò que podríem determinar com el dret a la cultura. I no només en institucions com la vostra, la Diputació de Barcelona, sinó també particularment en tots i cadascun dels municipis, ja que tots són corresponsables d'aquesta felicitat tendència. Segurament hi té a veure el fet que cada cop hi ha una consciència molt clara de la idea de valor de bé comú de la cultura. Durant molts anys, alguns pensem que massa, se'ns ha insistit que la cultura és un recurs. Probablement ho és, no direm que no, és un generador de riquesa econòmica del país. Però també s'ha de dir que cal que aquesta riquesa arribi als artistes, cosa que no sempre passa. Entre les virtuts hi ha aquest entendre la cultura com a bé comú, primer des del territori, des dels municipis i equipaments de proximitat. Ens hem de felicitar d'això, tot i que encara hi ha molt a fer. I els defectes? N'hem anunciat uns quants en aquesta conversa. Jo n'esmentaré un altre: posar tot l'esforç necessari per acabar amb la precarietat endèmica d'aquest sector, la qual és econòmicament insostenible i moralment inacceptable. I això penso que és responsabilitat de totes les administracions. Continuem pagant uns sous manifestament baixos per qualsevol encàrrec. I més enllà d'això hem de fer una revisió en profunditat, estructural, de l'economia de la cultura, per exemple del sistema d'ajuts, amb unes metodologies massa enconades, amb una administració massa difícil, massa complexa. I això t'ho diu una persona que ha estat directora de sectors culturals a Barcelona. Una de les meves responsabilitats era la gestió de les subvencions, una tasca difícilíssima. No vull dir res a les persones que es dediquen des de les administracions a gestionar això. Sóc el primer que sap que és molt difícil. Però crec que hem de redoblar els esforços en aquest sentit i crec que en hem de tenir una més gran cura en les necessitats particulars del sector. En el marc dels sectors de l'ecosistema els espais independents mereixen una mirada molt particular, per la seva situació intrínseca, derivada de qüestions que desborden la nostra competència particular, com el preu del sòl, però ho dic de manera especial en aquesta conversa amb la Diputació de Barcelona, aquesta mirada d'escala és fonamental. Una part dels índexs de sostenibilitat del sector passen per donar carta de confirmació en aquest procés històric de descentralització que portem desplegant des de fa dècades i dècades. I és important que l'acabem de confirmar i que ens habituem al fet que hauria de ser normal, i ho dic com a usuari de la cultura, que els barcelonins vagin a veure una exposició a Sant Cugat. Aquest tipus de coses són molt importants. Però si em preguntaves per defectes i virtuts, la virtut seria la constatable percepció de la cultura com a bé comú, amb el que representa de treballar en pro de la cultura com un dret fonamental de les societats, i en la contra tenim tot el tema de la precarietat. Hi ha d'altres coses, però. Tenim molta feina a fer en l'àmbit de la circularitat entre els municipis, com he dit abans. També en la qüestió de la projecció internacional dels artistes i dels projectes. I cal una més acurada determinació de les competències i objectius de cada municipi i de cada centre del territori. Però abans de res, hi ha l'aspecte material que afecta els artistes.

I per últim: des de la teva experiència intensa i extensa què recomanaries a un tècnic municipal que s'encarrega de les arts visuals del seu municipi?

Primer felicitar-lo perquè és una feina preciosa. Però també una responsabilitat. En aquest sentit jo no tinc res a recomanar, encara que sí que diria que cal anar un pas més enllà del que és evident que es pot anar. És a dir, crec que malgrat les limitacions operatives, econòmiques i burocràtiques amb què els tècnics es veuen obligats a treballar, és important que no defallim mai en la nostra competència d'intentar eixamplar els límits del possible. Sé que sona una mica utòpic, però aquesta dimensió de fons penso que la nostra professó no l'hauria d'oblidar mai, perquè en teoria ens dediquem a la tasca utòpica de fer de la cultura un bé comú a l'abast de tothom.

Categories: Espai claustre

Categories: Sèries editorials

Etiquetes: arts i creació

Etiquetes: governança cultural

Etiquetes: innovació cultural

Etiquetes: treball cultural i professionals

- [2]

URL d'origen: <https://interaccio.diba.cat/CIDOC/blogs/2020/entrevista-oscar-abril>

Enllaços:

[1] <https://interaccio.diba.cat/members/interaccio>

[2] <https://interaccio.diba.cat/node/8410>